

III. Tilastokonttori.

Tilastokonttorin vuodelta 1919 antama kertomus oli seuraava:

Konttorin henkilökunta. Vuoden varrella kärsi tilastokonttori tuntevan vahingon menettäessään johtajansa filosofianmaisteri H. Dalströmin, joka heinäkuun 1 päivänä siirtyi toiseen toimeen kunnallishallinnon alalla. Hän oli konttorin perustamisesta asti johtanut sen toimintaa, järjestänyt sen työt ja suunnitellut sen julkaisut valvoen suureksi osaksi henkilökohtaisesti niiden laatimista. Tällöin hän on uhrannut paljon työtä tehdäkseen konttorin julkaisemat tiedot mahdollisimman päteviksi ja luotettaviksi pyrkien sen ohessa saamaan julkaisut ulkoasultaan samalla sekä käytännöllisiksi ja halvoiksi että täsmällisiksi ja miellyttäviksi.

Johtaja nautti virkavapautta tammikuun 1 päivästä saman kuukauden 17 päivään, jona aikana ensimmäinen aktuaari O. Bruun rahatoimikamarin määräyksestä oman virkansa ohella hoiti johtajan tehtäviä.

Samoin hoiti ensimmäinen aktuaari johtajanvirkaa heinäkuun 1 päivän jälkeen. Virka julistettiin kesän aikana avonaiseksi, jolloin kaksi henkilöä sitä haki; mutta koska konttori kaupunginvaltuustolle lähettämässään ehdotuksessa tilastokonttorin uudeksi johtosäännöksi oli esittänyt m. m. uudet pätevyysvaatimukset johtajanviran pitäjälle, päätti valtuusto elokuun 19 päivänä täyttää viran vasta sitten, kun oli tehty päätös mainitun ehdotuksen suhteen. Syyskuun 9 päivänä määräsi kaupunginvaltuusto aktuaari Bruunin hoitamaan konttorin johtajanvirkaa, kunnes se tulisi vakinaisesti täytetyksi.

Filosofianmaisteri O. Bruun hoiti ensimmäisen aktuaarin virkaa heinäkuun 1 päivään, jonka jälkeen sitä rahatoimikamarin määräyksen mukaan hoiti toinen aktuaari E. Waronen.

Toinen aktuaari filosofianmaisteri E. Waronen nautti sotapalvelukseen kutsuttuna virkavapautta vuoden alusta maaliskuun 26 päivään, jona aikana virkaa hoitivat amanuenssi W. Sjöström helmikuun 10 päivään ja sen jälkeen filosofiankandidaatti K. A. N. Kalliala. Heinäkuun 1 ja joulukuun 31 päivän välisenä aikana, jolloin aktuaari Waronen hoiti ensimmäisen aktuaarin virkaa, oli amanuenssi Sjöström määrätty hoitamaan hänen virkaansa.

Marraskuun 28 päivänä myönsi rahatoimikamari aktuaari Waroselle, joka oli otettu kunnallisen keskustoimiston aktuaariksi, eron tammikuun 1 päivästä 1920 lukien. Kun toisen aktuaarin virka sen jälkeen julistettiin avonaiseksi, haki sitä seitsemän henkilöä, mutta ei virkaa vuoden aikana täytetty.

Amanuessi filosofianmaisteri W. Sjöström hoiti toisen aktuaarin virkaa vuoden alusta helmikuun 10 päivään ja heinäkuun 1 päivästä vuoden loppuun sekä nautti kivulloisuuden tähden virkavapautta helmikuun 10 päivästä huhtikuun 17 päivään. Amanuessinvirkaa hoiti vuoden alusta helmikuun 10 päivään filosofiankandidaatti K. A. N. Kalliala, viimeksimainitusta päivästä maaliskuun 26 päivään ylioppilas A. L. Hintikka, sen jälkeen uudelleen huhtikuun 17 päivään filosofiankandidaatti Kalliala, heinäkuun 1 päivästä syyskuun 15 päivään sama sekä viimeksimainitusta päivästä vuoden loppuun konttorin ent. assistentti V. Kuhlefeldt. Amanuessin viransijaisen palkkaamiseksi kahtena kuukautena siitä ajasta, jona filosofianmaisteri Sjöström kivulloisuuden tähden nautti virkavapautta, myönsi kaupunginvaltuusto helmikuun 25 ja huhtikuun 17 päivänä yhteensä 1,200 markkaa.

Vakinaiselle laskuapulaiselle A. Paatelalle myönnettiin ero helmikuun 15 päivästä; virkaan otettiin ylimääräinen laskuapulainen B. Salmi. Vakinainen laskuapulainen G. Fontell nautti sairauden tähden virkavapautta heinäkuun 20 päivästä elokuun 20 päivään sekä lokakuun 1 päivästä vuoden loppuun. Viransijaisina toimivat edellisen ajan kuluessa neiti M. Björklund sekä jälkimmäisen ylimääräiset laskuapulaiset A. Brunou lokakuussa ja A. Grönroos marras- ja joulukuussa. Heidän palkkaamiseksi myönsi kaupunginvaltuusto elokuun 19 ja marraskuun 26 päivänä yhteensä 2,300 markkaa.

Ylimääräisiksi laskuapulaisiksi otettiin neidit A. Grönroos tammikuun 1, A. Brunou helmikuun 1, A. Kivimäki maaliskuun 1, M. Björklund syyskuun 1 ja A. Seijes syyskuun 15 päivästä.

Vahtimestari A. Springille myönnettiin ero helmikuun 15 päivästä. Vahtimestarina toimi sanotusta päivästä lokakuun 1 päivään nuorukainen T. Nordberg, viimeksimainitusta päivästä marraskuun 15 päivään nuorukainen J. Gröndahl ja senjälkeen vuoden loppuun eduskunnan kirjaston vahtimestari V. F. Aarnio. Vahtimestarin apulaisena toimi marraskuun 16 päivästä vuoden loppuun nuorukainen J. Gröndahl.

Sittenkuin yliopettaja filosofianlisensiaatti A. K. Ottelin, jonka rahatoimikamari vuonna 1917 oli ottanut kunnalliskertomuksen I ja II osaston toimitajaksi, oli ilmoittanut olevansa estetty edelleen täyttämästä hänelle uskottua tehtävää, määräsi rahatoimikamari joulukuun 5 päivänä tilastokonttorin ehdotuksen mukaisesti maataloushallituksen aktuaarin filosofianmaisteri O. Groundstroemin hoitamaan mainittujen osastojen toimitusta 1919 vuoden kunnalliskertomuksessa sekä notaario K. V. Puuskan huolehtimaan vastaavien osastojen toimituksesta 1920 ja seuraavien vuosien kertomuksissa myöntäen heille palkkioksi tarkoitusta varten menosääntöön merkityn määrärahan, 5,000 markkaa vuosikerralta.

Henkilökunnan palkkaedut. Elinkustannusten jatkuvan kohoamisen tähden korotettiin tilastokonttorin virkailijoille myönnettyjä kalliinajanlisäyksiä kahdesti vuoden kuluessa, minkä lisäksi heille joulukuun 1 päivänä lahjapalkkiona maksettiin rahamäärä, joka vastasi yhden kuukauden palkkaetuja ennen marraskuun 1 päivää, jolloin uusi kalliinajankorotus astui voimaan. Allaoleva taulukko osoittaa tarkemmin ne palkkamäärät, jotka tilastokonttorin virkailijoille tammi- ja joulukuussa maksettiin:

	Pohja-	Kalliinan-	Yhteensä.	Kalliinan-
	palkka.	lisäys.		
Markkaa ja penniä.				
<i>Tammikuu.</i>				
1 johtaja	1) 1,008 33	325 —	1,333 33	24.4
1 ensimmäinen aktuaari	708 35	325 —	1,033 35	31.5
1 toinen aktuaari	583 32	325 —	908 32	35.8
1 amanuessi	450 —	312 50	762 50	41.0
2 assistenttia	300 —	275 —	575 —	52.2
5 vakinaista laskuapulaista ..	233 33	258 32	491 65	54.5
1 ylimääräinen laskuapulainen	200 —	250 —	450 —	55.6
1 ” ” ”	125 —	2) 261 25	386 25	70.9
2 ylimääräistä laskuapulaista	125 —	231 25	356 25	64.9
1 vahtimestari	150 —	237 50	387 50	61.3
<i>Joulukuu.</i>				
1 johtaja	916 65	1,087 50	2,004 15	54.3
1 ensimmäinen aktuaari	708 35	931 25	1,639 60	56.8
1 toinen aktuaari	583 32	837 40	1,420 72	58.9
1 amanuessi	450 —	737 50	1,187 50	62.1
2 assistenttia	300 —	625 —	925 —	67.6
5 vakinaista laskuapulaista ..	233 35	575 —	808 35	71.1
4 ylimääräistä laskuapulaista	200 —	550 —	750 —	73.3
1 ylimääräinen laskuapulainen	125 —	2) 460 —	585 —	78.6
2 ylimääräistä laskuapulaista 3)	125 —	400 —	525 —	76.2
1 vahtimestari	150 —	2) 692 50	842 50	82.2

Kaikkien virkailijoiden kokonaispalkat kohosivat keskimäärin 60.4 % ollen nousu yleensä suurempi pienempipalkkaisille virkailijoille. Esim. vahtimestarin palkankorotus oli 117.4 % vastaten johtajan 50.3 %.

Vaikka siis kalliinanajanlisäyksiä vuoden varrella huomattavasti korotettiin, on kuitenkin varmaa, että tilastokonttorin virkailijoille maksetut palkat olivat aivan liian pienet, joten monet heistä vain vaivoin saattoivat tulla toimeen sillä palkalla, jonka kunta heille tarjosi.

Painatusolot eivät vuonna 1919 suinkaan olleet tyydyttävät. Koska oli mahdotonta hankkia uusia koneita ja kirjasilmiä, oli kaikilla kirjapainoilla ylenmäärin töitä, joten ne eivät mielellään ottaneet suorittaakseen uusia painatuksia. Latominen ja painaminen vei paljon aikaa, ja korjausvedokset saatiin usein vasta monien muistutusten jälkeen.

Koska kokemus oli osoittanut, että Tidnings- och tryckeriaktiebolag-yhtiön kirjapaino, jossa useimmat konttorin julkaisut siihen asti oli painettu, ei enää suoriutunut kaikista sille annetuista tehtävistä, oli konttori, jouduttaakseen mikäli mahdollista julkaisujen valmistumista, pakotettu jakamaan painatustyöt useiden kirjapainojen kesken. Muutamat näistä eivät kuitenkaan täyttäneet niille asetettuja vaatimuksia. Kaikesta huolimatta ei konttorin painatustöitä voitu jouduttaa niin suuresti kuin olisi ollut toivottavaa; erittäinkin joulun edellisinä kuukausina työt joka taholla jäivät seisausiksi. Vuo-

1) Mukaan luettuna ikäkorotus 5 vuoden palveluksesta. — 2) Mukaan luettuna perheenelatusmaksu. — 3) Toinen näistä laskuapulaista ei nostanut taulussa mainittua palkkaansa joulukuulta, jolloin hän toimiessaan erään vakinaisen laskuapulaisen viransijaisena tämän ollessa sairaana sai palkkaa kaupunginvaltuuston tähän tarkoitukseen myöntämän 600 markkaa.

den vaihteessa oli konttorilla keskeneräisiä painatustöitä viidessä eri kirjapainossa.

Painatuskustannukset kohosivat vuoden varrella alinomaa. Supistaakseen niitä niin paljon kuin mahdollista otti konttori harkittavaksi, voitaisiinko julkaisujen kokoa pienentää jättämällä niistä pois muutamia vähemmän tärkeitä tietoja ja järjestämällä painatus käytännöllisemmäksi. Tällöin konttori tuli seuraaviin tuloksiin:

Tilastollista vuosikirjaa, joka sisältäen yksinomaan tauluja on erittäin kallis, voitaisiin kooltaan jonkin verran supistaa jättämällä siitä pois muutamia aikaisempiin vuosiin kohdistuvia tauluja, joihin sisältyvät tiedot ovat saatavissa vastaavista vuosikerroista. Kuitenkin täytyy vuosittain julkaista kiinteistö-, rakennus-, asunto- ja väestölaskentain tärkeimmät tulokset, koska ne ovat erittäin tärkeitä, joten sekä kunnallisviranomaiset että yleisö niitä usein käyttävät. Toiselta puolen on nykyisin ripeästi edistyvä yhteiskunnallinen kehitys tehnyt tarpeelliseksi monen uuden ennen käsittelemättömiä yhteiskuntaelämän puolia valaisevan taulun julkaisemisen. Tällaisia ovat esimerkiksi ne vuoden 1919 vuosikirjan taulut, joissa annetaan tietoja elintarvevarastoista ja -jakelusta sodan aikana. Vuoden 1920 vuosikirjassa tullaan julkaisemaan uusia tauluja, jotka koskevat työssä sattuneita tapaturmia ja köyhäinhoitoa Helsingissä. Luonnollista on, että äskenmainittu vuosikirjan koon pienentäminen täten osittain estyy.

Helsingin kaupungin kunnalliskertomuksessa sekä terveydenhoito- ja opetustilastossa ilmestyvistä kunnallisten hallitusten, lautakuntien ja virastojen toimintakertomuksista tulee konttori vastedes jättämään pois muutamia arvottomia yksityisseikkoja ja toivoo siten voivansa säästää huomattavia summia.

Samaten tullaan terveydenhoitotilastossa suurin osa sairaalain vuosikertomuksiin kuuluvista numerotiedoista äskettäin kaupungin sairaalain ylihallituksen kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti erottamaan kertomuksista ja yhdistämään kaikille sairaaloille yhteisiksi tauluiksi; myöskin täten voitaneet kustannuksia paljon huojentaa. Näiden säästöjen merkitys vähenee sen johdosta, että viime vuosina on syntynyt monta kunnallista laitosta ja virastoa, joiden vuosikertomukset konttorin on julkaistava.

Kunnallista kauppatilastoa tullaan sensijaan laajentamaan. Se on tähän asti käsittänyt vain sotavuodet 1916—1918, jolloin mainittavassa kauppavaihdossa oltiin vain harvojen maiden kanssa. Vuodesta 1919 alkaen täytyy sitä laajentaa niin, että eri tuonti- ja vientimaat tulevat siinä selostetuiksi.

Lopuksi esitettäköön muutamia toimenpiteitä, joihin tilastokonttori säästäväisyyssyistä on ryhtynyt. Niinpä on Tilastollinen vuosikirja vuosi vuodelta ladottu samalla kirjasinlajilla, jolloin kallista taulujen latomista helpotetaan, kun vuosittain vain numerot täytyy muuttaa taulun otsakkeiden ja viivoituksen pysyessä samoina. Samaten painetaan saman julkaisun ruotsalaisen ja suomalaisen painoksen tauluosasto siten, että numerolatomus pysytetään entisellään, samoin myös viivat ja mahdollisesti esiintyvät ranskalaiset otsakkeet, joten vain suomalaiset tai vastaavat ruotsalaiset otsaketekstit jäävät uudelleen ladottaviksi. Täten tulee tilastokonttorin kahdella kielellä ilmestyvien julkaisujen molemmista painoksista myöhäisempi halvemmaksi kuin aikaisempi. Hinnanero on sitä suurempi, kuta laajempi tauluosasto vastaavissa julkaisuissa on. Valitettavasti on yllämainittuja toimenpiteitä suuresti haitannut se, että konttori on ollut pakotettu käyttämään eri vuosina eri kirjapainoja. Vihdoin mainittakoon, että tilastokonttori on pyrkinyt sisällyttämään mah-

dollisimman paljon tekstiä samalle sivulle, käyttämällä tarpeen vaatiessa pienempiä kirjasinlajeja, painattamalla luettelot y. m. kahtena palstana j. n. e. Mitä tämän kautta voidaan saada aikaan, nähdään parhaiten vertaamalla toisiinsa esim. terveydenhoitolautakunnan vuoteen 1909 julkaisemaa laajaa vuosikertomusta ja tilastokonttorin keskitettyä terveydenhoitotilastoa.

Ilmestyneet julkaisut. Vuonna 1919 ilmestyivät tilastokonttorin toimesta seuraavat 13 julkaisua alempana mainittuina aikoina:

Maalisk.	26.	Helsingfors stads statistik. I. Hälso- och sjukvård. 7. 1916. Senare delen. XIV + 112 + 178 siv.
Toukok.	19.	Helsingin kaupungin tilasto. I. Terveyden- ja sairaanhoito. 8. 1917. Edellinen osa. VI + 256 siv.
Heinäk.	15.	Helsingin kaupungin tilasto. II. Ulkomaan kauppa. 2. 1917. VI + 56 + 84 siv.
Heinäk.	31.	Helsingfors stads statistik. II. Utrikes handel. 2. 1917. VI + 56 + 84 siv.
Elok.	31.	Berättelse angående Helsingfors stads kommunalförvaltning. 28. 1915. VI + 438 siv.
Syysk.	2.	Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta. 27. 1914. VI + 456 siv.
Syysk.	14.	Statistisk årsbok för Helsingfors stad. Helsingin kaupungin tilastollinen vuosikirja. 12. 1919. XLVI + 606 siv.
Syysk.	18.	Helsingin kaupungin tilasto. I. Terveyden- ja sairaanhoito. 7. 1916. Jälkimäinen osa. XIV. + 112 + 178 siv.
Syysk.	26.	Helsingin kaupungin tilasto. III. Merenkulku. 1. 1915—17. VI + 36 siv.
Lokak.	25.	Helsingfors stads statistik. III. Sjöfart. 1. 1915—17. VI + 36 siv.
Marrask.	12.	Helsingfors stads statistik. VI. Undervisningsväsen. 1. 1916—17. VI + 188 + 24 siv.
Jouluk.	15.	Helsingin kaupungin kunnalliskalenteri. III. 1919. XII + 404 siv.
Jouluk.	30.	Helsingin kaupungin tilasto. VI. Opetuslaitokset. 1. 1916—17. VI + 188 + 24 siv.

Näitä julkaisuja laadittaessa tehdyistä muutoksista mainittakoon tässä seuraavat:

Mitä ensinnä vuosikirjaan tulee, lisääntyi sen taulujen luku 395:stä 450:een eli 55:llä ja taulusivujen luku 520:sta 590:een eli 70:llä. Useimmat uusista tauluista kohdistuivat pula-ajalle ominaisiin olosuhteisiin. Siten on varsinkin elintarpeiden säännöstelyä ja myyntiä valaistu monilla osittain tilastokonttorin laatimilla tauluilla. Samoin julkaistiin monta taulua, jotka koskivat valtiolle tulevien sotaverojen maksettavaksi panoa ja kantoa; ne perustuvat lääninkonttorin antamiin tietoihin. Teoksessa julkaistiin nyt ensi kerran ranskankielinen sisällysluettelo.

Vuosikirja toimitettiin muutetun suunnitelman mukaan siten, että siinä julkaistut tiedot eivät enää rajoitu johonkin määrättyyn, nimilehdellä mainittuun vuoteen, vaan että jokaisessa eri tapauksessa julkaistaan mahdollisimman tuoreita tietoja. On nimittäin osoittautunut, että ne ensitiedot, joihin vuosikirjan luvut nojautuvat, ovat hyvin eri aikoina saatavissa; osa niistä saadaan heti sen vuoden kuluttua, johon tiedot kohdistuvat, kun toiset taas ovat valmiina vasta yhden tai puolentoista vuoden kuluttua. Vuonna 1919 ilmestyneessä vuosikirjassa ei ole kuitenkaan voitu läpeensä toteuttaa tätä uudistusta. Siitä kuitenkin johtuu, että nimilehdellä nyttemmin mainitaan se vuosi, jona vuosikirja on ilmestynyt.

Vuoden varrella ilmestyi kunnalliskalenterin kolmas suomenkielinen painos. Konttorin tarkoituksena oli alkuaan ollut julkaista puheenaoleva teos jo kesällä vuonna 1917, jolloin se olikin valmiiksi ladottuna kirjapainossa. Silloin julistettu pitkälinen kirjaltajalakko keskeytti kuitenkin painattamisen ja vastaava ruotsalainenkin painos saatiin tön tuskien valmiiksi. Kirjaltajalakon loputtua päätti konttori siirtää teoksen julkaisemisen keväeseen vuonna 1918, jolloin uusien kunnallislakien määräämät kaupunginvaltuuston sekä kunnallisten

hallitusten ja lautakuntien uudet vaalit olisivat tapahtuneet. Kevään 1918 kapina esti kuitenkin tämän päätöksen toteuttamisen ja vuoden lopulla kutsuttiin toinen konttorin vakinaisista ja virkaatekeivistä virkailijoista toisensa jälkeen sotapalvelukseen, joten konttori ei käytettävinsä olevilla kokemattomilla työvoimilla uskaltanut jouduttaa kalenterin julkaisemista. Vasta 1919 vuoden alussa konttori saattoi siihen ryhtyä. Kalenterin ilmestyminen myöhästyi kuitenkin suuresti sen vuoksi, että se kirjapaino, jonka kanssa vuonna 1917 oli tehty sopimus, ei niin nopeasti ja täsmällisesti, kuin tämän kaltaisessa työssä on välttämätöntä kyennyt toimittamaan korjausvedoksia, joten painatuksen aikana tapahtui paljon muutoksia, jotka korjattiin teokseen liitetyissä oikaisuissa ja lisäyksissä. Puheenaoleva nidos sisälsi 102 sivua enemmän kuin 1914 vuoden suomenkielinen ja 50 sivua enemmän kuin 1917 vuoden ruotsinkielinen kalenteri.

Kunnalliskalenterin toimittamista häiritsi suuresti se, että kunnan viranpitäjät usein vaihtuivat; sitä paitsi koko kunnallishallinto oli uudestijärjestelyn alaisena. Tehdäkseen kunnan viranomaisille mahdolliseksi seurata tapahtuneita muutoksia ja voidakseen antaa mahdollisimman tuoreita tietoja, aikoo konttori vastaisuudessa julkaista kalenterin vuosittain, joka toinen vuosi suomeksi, joka toinen ruotsiksi. Tähän päätökseen on myös vaikuttanut vaikeus nykyisten tukalien painatusolojen vallitessa saada kalenterin molemmat painokset samalla kertaa painetuiksi.

Sittenkuin kaupunginvaltuusto marraskuun 21 päivänä 1916 oli velvoittanut tilastokonttorin vuosittain toimittamaan tilastoa Helsingin kaupungin merenkulusta, julkaisi konttori vuoden aikana ensimmäisen vuosikerran tätä kunnallisen tilaston uutta (III) sarjaa. Se käsitti kolme sotavuotta 1915—17 selostaen osaksi kaupungin kauppalaivastoa, osaksi ulkomaista meriliikennettä. Kauppalaivastoa koskevat tiedot, jotka tarkastettiin merenkulkuhallituksen tilastokonttorin antamien tietojen nojalla, huomattiin varsin vajanaisiksi. Tämän johdosta kohdistuivat ne vain 1917 vuoden lopulla vallinneeseen asiaan tilaan, jolta ajalta mainittu konttori oli lähettänyt tarkistetut tiedot. Tätä osastoa tullaan kuitenkin seuraavassa vuosikerrassa laajentamaan. Myös ulkomaista merenkulkua käsiteltiin vain lyhyesti, koska se puheenaolevina vuosina oli hyvin rajoitettu.

Vuoden varrella ryhdyttiin julkaisemaan myös erästä toista uutta sarjaa Helsingin kaupungin tilastoa, nimittäin sarjaa VI, Opetuslaitokset. Siihen painettiin kaupungin opetuslaitosten, nimittäin ammattikoulujen, alempain käsityöläiskoulujen, kansakoulujen, kasvatuslautakunnan, Sedmigradskyn pientenlastenkoulun ja Marian turvakodin, kansanlastentarhain sekä työväenopiston antamat vuosikertomukset. Nämä vuosikertomukset, jotka ryhdyttäessä teosta toimittamaan jo olivat valmiit painettaviksi, julkaistiin, ainoastaan muodollisessa suhteessa korjailtuina, pääasiallisesti siten kuin ne olivat laaditut. Muutamia suurehkoja tauluja siirrettiin vuosikertomuksista julkaisun lopussa olevaan tauluosastoon. Seuraavissa vuosikertoissa tulee konttori koettamaan saada eri vuosikertomukset yhtenäisesti ja selväpiirteisesti järjestetyiksi, jonka ohessa, kuten jo aikaisemmin on mainittu, erikoista painoa tullaan panemaan pyrkimykselle alentaa julkaisun painatuskustannuksia pienentämällä sen kokoa siten, että kertomuksia useissa kohdin supistetaan ja tarpeettomat ja liian yksityiskohtaiset tiedot jätetään niistä pois.

Suuri osa tilastokonttorin julkaisutyöstä käsitti julkaisuja, jotka 1919 vuoden päättyessä vielä olivat painossa. Muutamat niistä olivat jo osittain valmiiksi painetut, toisista oli saatu korjausvedoksia.

Tilastotietoja annettiin sekä kunnallisille että muille viranomaisille ja laitoksille ja konttorin apua käytettiin erilaatuisten kysymysten selvittämiseen. Niinpä toimitettiin terveydenhoitolautakunnalle ja Tukholman kaupungin tilastokonttorille säännöllisesti tietoja kuolleisuudesta. Tilastolliselle päätoimistolle konttori hankki tietoja kunnallistaksoituksesta, viemäriverkon arvosta, kaupungin menoista sotilasmajoitukseen sotavuosina sekä kaupungin satamaloista. Kouluhallitukselle konttori laati luettelon yhdistyksistä ja järjestöistä, jotka työskentelevät lasten ja nuorison hyväksi, ja maaherranvirastolle toimitettiin luettelot kaupungissa olevista käsityöläisistä sekä niistä liikkeistä ja henkilöistä, jotka harjoittivat lääkeaineiden kauppaa. Vihdoin konttori lähetti järjestysmuotoaan koskevia tietoja »Kristiania folkeregister og statistiske kontor»ille.

Tilastokonttorin johtaja oli läsnä useissa sosialihallituksen tilasto-osaston järjestämissä neuvotteluissa, joissa käsiteltiin kysymystä elinkustannustutkimuksen toimeenpanosta. Samoin toimi johtaja sen komitean puheenjohtajana, jonka tehtäväksi kaupunginvaltuusto huhtikuun 15 päivänä oli antanut tutkimuksen toimittamisen sosialihallituksen ehdottaman asuntotilaston suhteen.

Kunnalliskertomuksen julkaisemisen myöhästyminen. Sittenkuin kaupunginvaltuusto joulukuun 10 päivänä 1918 oli pyytänyt rahatoimikamarilta selitystä siitä, mistä kunnalliskertomuksen ja muiden tilastokonttorin toimittamain julkaisujen ilmestymisen viivästyminen johtuu, vaati rahatoimikamari konttorin lausuntoa asian johdosta. Antamassaan lausunnossa esitti konttori, että sen perustamisesta kevääseen vuonna 1917 asti oikeastaan vain yksi sen toimittamista julkaisuista, nimittäin kunnalliskertomus, oli sanottavasti myöhästynyt. Tämä johtui siitä, että mainittu julkaisu oli myöhästynyt jo silloin, kun konttori ryhtyi sitä toimittamaan; toiminta-aikanaan ei konttori ollut kyennyt voittamaan menetettyä aikaa takaisin. Konttorin muut julkaisut sitävastoin eivät varsinaisesti olleet myöhästyneet, vaikka niiden ilmestyminen olisi voinut tapahtua jonkin verran aikaisemmin, jos yksinomaan olisi pyritty niiden julkaisemista jouduttamaan. Viimeksimainitun pyrkimyksen kanssa on konttori kuitenkin aina rinnastanut toisen yhtä oikeutetun pyrkimyksen, nimittäin kunnallisen tilaston kehittämisen yhä suurempaan täydellisyyteen, selvyyteen ja tarkkuuteen. Pätevien ammattimiesten antamista lausunnoista onkin käynyt selville, että konttorin työ tässä suhteessa ei ole ollut turhaa.

Keväästä 1917 alkaen olivat konttorin työt kuitenkin suuresti kärsineet kirjapainojen tuotantokyvyn vähentymisestä, joka johtui silloin vallitsevasta valtiollisesta tilanteesta. Kirjapainojen työt olivat useaan kertaan keskeyksissä, jotapaitsi kahdeksan tunnin työpäivän käytäntöön ottaminen vielä vähensi kirjapainojen kykyä tuottaa korjausvedoksia. Luonnollisena seurauksena siitä, että konttori ei tänä aikana voinut jakaa painatuksiaan useille kirjapainoille, koska niillä kaikilla oli ylenmäärin töitä, oli konttorin julkaisujen myöhästyminen. Koska toiveet pikaisesta parannuksesta painatusalalla näyttivät aivan vähäisiltä, odotti konttori kärsimättömästi, että sen vuonna 1917 vireille panema kysymys kirjapainon ostamisesta tai perustamisesta kunnalle tulisi ratkaistuksi. Koska painatuskustannukset edelleen peloittavassa määrässä kohosivat, arveli konttori, että puheenaoleva aloite mahdollisimman pian olisi käsiteltävä, joten se lausunnossaan teki sitä koskevan ehdotuksen. Myöhemmin vastaanotti tilastokonttori vielä rahatoimikamarilta kirjelmän, jossa esitettiin, että käytännölliselle kunnalliselämälle olisi erittäin tärkeätä, että kunnalliskertomukset julkaistaisiin mitä pikimmin, jonka tähden konttorin olisi huolehdittava siitä, että vuoden 1918 kertomus ensi tilassa ilmestyisi, vaikka

kaikki aikaisemmat vuosikertomukset eivät vielä olleetkaan valmiit. Antamassaan vastauksessa selvitti tilastokonttori niitä toimenpiteitä, joihin se oli ryhtynyt kunnalliskertomusten julkaisemisen jouduttamiseksi, kuten käsillä olevassa kertomuksessa jo onkin mainittu.

Elinkustannuksia valaiseva tilasto. Sittenkuin kaupungin yleisten töiden hallitus oli esittänyt, että asetettaisiin eri komitea, jonka tehtävänä olisi koota tietoja elintarvehintojen vaihteluista, joiden tietojen perusteella voitaisiin laskea suhdelukuja esiintyvien palkkariitojen ratkaisun helpottamiseksi, velvoitti rahatoimikamari tilastokonttorin antamaan asiasta lausunnon. Kahdessa eri kirjelmässä¹⁾ esitti konttori, että sosialihallituksen jo muutamien vuosien aikana julkaisema tilasto elintarpeitten hinnoista olisi puheenaolevaan tarkoitukseen sopiva, jos sitä täydennettäisiin siten, että se tulisi käsittämään myös asuntovuokrat sekä vaatetustarpeiden ja muiden tärkeiden tarvikkeiden hinnat. Koska kuitenkin eri tarvikkeiden kulutusmäärä paljon vaihteli, arveli konttori, ettei yksinomaan hintatilasto kyennyt kylliksi selvittämään elinkustannusten nousua, vaan että sitä varten olisi saatava selville, miten talousarviot eri yhteiskuntaluokkien keskuudessa olivat laaditut ja miten eri menoerät suhtautuivat menojen kokonaissummaan. Tämä taas voitiin saada selville ainoastaan tilikirjoihin perustuvien tutkimuksien kautta, jonka tähden konttori ehdotti, että sen tehtäväksi annettaisiin sellaisen toimeenpano. Konttori laati ohjelman tutkimuksen suorittamista varten arvioiden siihen tarvittavat kustannukset 73,000 markaksi, jonka summan konttori myöhemmin katsoi voivansa alentaa 66,000 markkaan. Siinä tapauksessa, että samanlainen tutkimus, kuten oli ehdotettu, sosialihallituksen toimesta järjestettäisiin maan kaikissa asutuskeskuksissa ja kaupunki kävisi yhteistyöhön valtion viranomaisten kanssa, jolloin se maksutta saisi tilikirjat ja sosialihallituksen tilasto-osasto suorittaisi laskutyöt, voisivat kaupungin menot aleta 19,000 markkaan. Kaupunginvaltuusto päätti lokakuun 28 päivänä rahatoimikamarin ehdotuksen mukaisesti sekä anoa sosialihallitukselta, että elintarpeiden hintoja koskevaa tilastoa täydennettäisiin ja sen julkaisemista joudutettaisiin että antaa tilastokonttorin toimeksi, jos koko maan käsittävä elinkustannustiedustelu valtion toimesta järjestettäisiin, käydä yhteistyöhön asianomaisen valtionviranomaisen kanssa siinä mielessä, että mainittu tiedustelu toimitettaisiin niin perusteellisesti, että sen voisi panna perustukseksi kunnallisten viranpitäjien ja työntekijäin elin-ehdojen luotettavalle selvitykselle.

Tämän tehtävänsä mukaisesti asetui tilastokonttori yhteyteen sosialihallituksen tilasto-osaston kanssa. Sittenkuin viimeksimainittu oli päättänyt järjestää koko maan käsittävän elinkustannustiedustelun, jolloin kustannukset ylläkerrotulla tavalla jaettaisiin valtion ja asianomaisten kuntien kesken, esitti konttori kaupunginvaltuustolle, että valtuusto päätöksellään antaisi konttorin tehtäväksi puheenaolevan tiedustelun järjestämisen Helsingissä yhdessä sosialihallituksen tilasto-osaston kanssa. Kustannukset arvioi konttori nyt 47,500 markaksi; lisäys edelliseen arvioon nähden johtui etupäässä siitä, että konttori katsoi tarpeelliseksi korottaa kirjanpitoa suorittaneille perheille maksetun palkkion ensin ehdotetusta 50 markasta 200 markkaan. Kaupunginvaltuusto suostui joulukuun 22 päivänä konttorin ehdotukseen sillä poikkeuksella, että se yhtyen rahatoimikamarin lausuntoon katsoi riittäväksi maksaa kirjanpitoa suorittaneille perheille vain 100 markan suuruisen korvauksen. Tiedustelun järjestämiseksi otettiin 1920 vuoden menoarvioon 6,000 markkaa.

Palkkatilasto. Sittenkuin sosialilautakunta oli pyytänyt tilastokonttoria

¹⁾ Kvston pain. asiakirj. n:o 43.

ryhtymään toimiin työpalkkojen sotavuosina tapahtuneiden vaihtelujen selvittämiseksi, onnistui konttorin saada muutamien yksityisten liikkeiden palkkakirjojen yhteenvedot viime vuosilta ja ryhtyi se näiden perusteella laskemaan palkkojen suuruutta ja niiden nousua eri työaloilla. Työtä ei vuoden kuluessa suoritettu loppuun.

Ehdotus uudeksi johtosäännöksi. Pyynnöstä lähetti tilastokonttori heinäkuun 29 päivänä kaupunginvaltuustolle ehdotuksen uudeksi johtosäännöksi konttorille. Voimassaolevaan johtosääntöön tehtyjä muutoksia vaativat ensiksi kaupunginvaltuuston hyväksymä kaupungin kunnallisten viranpitäjain palvelusehtoja koskeva sääntö ja toiseksi kaupunginvaltuuston päätös kaupungin kassa- ja tililaitoksen uudelleen järjestämisestä tammikuun 1 päivästä vuonna 1920 alkaen. Sitäpaitsi katsoi konttori tässä yhteydessä tarpeelliseksi sisällyttää johtosääntöön sen virkailijoilta vaadittavia pätevyysehtoja koskevia määräyksiä, koska voimassaoleva johtosääntö oli tässä kohden vaillinainen. Vuoden päättyessä ei kaupunginvaltuusto ollut tehnyt päätöstä asian suhteen.

Kaupungin viranpitäjain palvelusehdot. Sittenkuin palkkalautakunta oli kehoittanut tilastokonttoria tekemään ehdotuksen Helsingin kaupungin kunnallisten viranpitäjain palvelusehtoja koskevan säännön 1, 4, 5, 7 ja 15 §§:ssä edellytettyjen määräysten suhteen, ehdotti tilastokonttori toukokuun 6 päivänä, että assistenttien sekä vakinaisten ja ylimääräisten laskuapulaisten irtisanomisaika määrättäisiin yhdeksi kuukaudeksi ja vahtimestarin kahdeksi viikoksi. Edelleen ehdotti konttori johtosääntönsä 9 §:n muutettavaksi siten, että konttorin koko henkilökunta olisi oikeutettu saamaan yhden kuukauden kesäloman.

Tilastokonttorin assistenttien ja vakinaisten laskuapulaisten palkkaedut olivat kaupunginvaltuuston joulukuun 30 päivänä 1918 hyväksymän kalliinajanjärjestelyn johdosta päinvastoin kuin useimpien muiden virkailijoiden alentuneet edellisten 35 ja jälkimmäisten 25 markalla kuukaudessa. Koska tämä epäkohta saattoi puheenaolevat virkailijat huonompaan asemaan kuin kaupungin muiden virastojen yhtä vastuunalaisissa toimissa olevat virkailijat, teki konttori tammikuun 8 päivänä palkkalautakunnalle esityksen sen korjaamiseksi. Ehdotusta ei kuitenkaan hyväksytty, jonka johdosta konttori anoi kaupunginvaltuustolta, että assistenttien palkat tammikuun 1 päivästä 1919 korotettaisiin 3,600 markasta 4,200 markkaan ja vakinaisten laskuapulaisten palkat 2,800 markasta 3,220 markkaan. Tätäkään ehdotusta ei otettu huomioon. Ehdotukseen 1920 vuoden menosäännöksi merkitsi konttori assistenttien ja vakinaisten laskuapulaisten palkat yllämainitun ehdotuksensa suuruisiksi, mutta periaatteellisista syistä päätti rahatoimikamari budjetin käsittelyssä olla ratkaisematta eri virastojen ja viranomaisten menosääntöehdotustensa yhteydessä tekemiä esityksiä palkankorotuksista ja virkailijoiden lukumäärän lisäämisestä, vaan neuvottiin asianomaista sitä varten kääntymään palkkalautakunnan puoleen ja esittämään erityinen ehdotus. Koska siis kaikesta päättäen ei ollut mitään toiveita siitä, että konttorin puheenaolevaa asiaa koskeva ehdotus saisi kannatusta, luopui konttori enemmistä tämänsuuntaisista yrityksistä.

Vakinaisten laskuapulaisten lukumäärän lisääminen. Ehdotuksessa 1920 vuoden menosäännöksi oli tilastokonttori esitettyjen perusteiden nojalla lisännyt vakinaisten laskuapulaisten luvun 5:stä 7:ään. Rahatomikamarin äsken kerrotun periaatteellisen päätöksen johdosta kääntyi konttori sittemmin marraskuun 28:nä päivättyssä kirjelmässä palkkalautakunnan puoleen saadakseen pyytämänsä muutoksen merkityksi budjettiin. Tämäkään aloite ei vuoden varrella johtanut mihinkään tulokseen.

Konttorin työaika. Maaliskuun 3 päivänä hyväksyi rahatoimikamari tilastokonttorin ehdotuksen, että konttorin vakinaisen henkilökunnan työaika olisi 5 tuntia, nim. klo ½10—½12 a. p. ja klo 1—4 i. p., ollen johtaja kuitenkin oikeutettu suomaan virkailijoille toisen mainitunpituaisen työajan, jonka osittain tulisi sattua klo ½12 a. p. ja klo 1 i. p. väliseksi ajaksi.

Palovakuutus. Rahatoimikamarin kehoituksesta esitti konttori kirjelmässä syyskuun 18 päivältä, että vakuutettaessa sen omaisuutta palovahingon varalta huonekalut ja kalusto olisi arvioitava 20,000 markan, lasku- ja kirjoituskoneet 15,000 markan sekä kirjavarasto 50,000 markan arvoiseksi.

Konttorin menot. Tilastokonttorin menot nousivat vuonna 1919 371,673: 24 markkaan jakautuen seuraaviin eriin:

T i l i.	Vakinaiset määrä- rahat.	Lisä- määrä- rahat.	Yhteensä määrä- rahoja.	Menot.	Ylitetty (+) tai sääs- tetty (-) määrä.
	M a r k k a a j a p e n n i ä.				
<i>Palkkoja ja palkkioita:</i>					
Vakinaiset viranpitäjät.....	56,000	—	56,000	} 59,171	— 679
Sotapalveluksessa olevan toisen aktuaarin viransijaisen palkkaus.....	3,850	—	3,850		
Ylimääräiset apulaiset.....	10,000	—	10,000	10,050	+ 50
Viranpitäjiin sairaastaessa viransijaisille maksetut palkat.....	—	3,500	3,500	3,500	—
Kunnalliskertomuksen I ja II osaston toimitus.....	5,000	—	5,000	4,000	—1,000
Tilasto- ja käännöstyöt konttorin ulkopuolella.....	9,000	1,000	10,000	11,767	+1,767
<i>Painatuskustannukset</i>	¹⁾ 118,367	²⁾ 158,000	276,367	⁴² 275,033	⁴⁷ —1,333
<i>Kirjallisuuden osto ja kirjojen sidottaminen</i>	1,600	750	2,350	2,348	65
<i>Tarverahat</i>	2,400	3,400	5,800	³⁾ 5,803	12 + 3
Yhteensä	206,217	166,650	372,867	371,673	24 —1,194

Tilastokonttorin tilivuoden menojen suhteen esitettäköön tässä seuraavat yksityisyyseikat:

Vakinaisten virkailijain palkkausmäärärahasta säästettiin 679 markkaa osaksi sentähden, että johtaja vuoden varrella erosi toimestaan, joten hänelle tulevaa lisäystä viiden vuoden palveluksesta ei koko vuodelta tarvinnut suorittaa, osaksi sentähden, että toinen aktuaari aikaisemmin kuin oli arveltu saattoi sotapalveluksesta palata toimeensa konttorissa, joten hänen viransijaisensa palkkaukseen myönnetystä määrärahasta osa jäi käyttämättä. Säästö olisi tullut vieläkin suuremmaksi, jollei rahatoimikamari ottaen huomioon, että v. t. amanuessi K. A. N. Kalliala n. 2½ kuukauden ajan oli toiminut vapaaehtoisena assistenttina ilman palkkaa, olisi vapauttanut häntä maksa-

¹⁾ Tästä määrästä oli 97,000 markkaa menosääntöön merkitty määräraha, kun sitä-vastoin 21,367: 42 markkaa oli siirretty vuodesta 1918. — ²⁾ Koska kaupunginvaltuusto ei vuoden kuluessa ehtinyt käsitellä tilastokonttorin lisämääräraha-anomusta, sai konttori tammikuun 27 päivänä 1920 oikeuden ylittää määrärahan yllämainitulla summalla. — ³⁾ Menot olivat oikeastaan 5,834: 12 markkaa, mutta vähennettiin tältä tiiltä myydyistä julkaisuista saadut tulot, 31 markkaa, joten saatiin taulussa mainittu määrä.

masta takaisin hänelle erehdyksestä liikaa suoritettua 400 markan palkkamäärää, jolla määrällä puheenaolevaa viransijaismäärärahaa nyt rasitettiin. 1918 vuoden kunnalliskertomuksen I ja II osaston toimittamiseen myönnetystä määrärahasta säästettiin 1,000 markkaa sentähden, että rahatoimikamarin valitseman toimittajan konttorille jättämä käsikirjoitus oli niin vauhallinen, että konttorin oli perinpohjin tarkastettava ja oikaistava se, joten hänelle ei voitu suorittaa koko tarkoitusta varten myönnettyä palkkiota. Koska konttorin oli käytettävä vakinaista henkilökuntaansa suorittamaan tätä arvaamatonta tehtävää, täytyi osa niistä töistä, jotka konttori tavallisissa oloissa itse suorittaa, antaa konttorin ulkopuolella olevien voimien tehtäväksi. Etupäässä tästä johtuikin konttorin ulkopuolella suoritettavien tilasto- ja käännoistehävien määrärahan ylittäminen 1,767 markalla; ylityssummaa vastaa kuitenkin osaksi kunnalliskalenterin toimittamista varten myönnetyn määrärahan säästö.

Lisäksi mainittakoon, että konttorin ulkopuolella suoritettavia töitä varten myönnetystä määrärahasta suoritetaan palkkiot konttorin julkaisuihin kuuluvien tekstien käännoisistä sekä niistä taulujäljennöisistä ja poiminoista, jotka konttorin laskuun valmistetaan valtion virastojen tilasto-osastoilla (rautatie-, teollisuus-, sosiaali-, tulli- ja merenkulkuhallituksen tilastokonttoreissa, meteorologisessa keskuslaitoksessa y. m.). Puheena olevat palkkiot kohosivat kalliin ajan johdosta vuoden varrella huomattavasti. Vaikka saatiin 1,000 markan lisämääräraha, ylittivät menot tarjona olevan määrärahan, kuten yllä on mainittu. Kaikkiaan käytti konttori palkkioihin ja palkkioihin 138 markkaa enemmän, kuin menosääntöön otetut määrärahat ja myönnetty lisämäärärahat osoittivat.

Kirjallisuuden ostoon ja kirjojen sidottamiseen myönnetystä määrärahasta kulutettiin 1,503 markkaa sidottamiseen ja loput, 845: 65 markkaa, kirjallisuuden ostoon.

Tarverahamäärärahoista maksettiin m. m. konttorin siivoojan palkka, joka oli 2,710 markkaa. Koska koko menosääntöön merkitty tarvemääräraha oli vain 2,400 markkaa, oli hankittava 3,400 markan lisäys. Kalliin ajan tähden korotettiin siivoojan palkkaa vuoden varrella kahdesti; sitäpaitsi aiheuttivat myös yhtämittaiset paperin ja kirjoitustarpeiden hintojen korotukset sen, että menot kohosivat arvioituja suuremmiksi.

Tilastokonttorin toimittamien julkaisujen painatuskustannukset nousivat tilivuonna 275,033: 47 markkaan jakautuen seuraavasti eri julkaisujen kesken:

	Smk.
Hälso- och sjukvård, 1916, senare delen (tekstiosasto)	13,518: 35
Terveiden- ja sairaanhoito, 1917, edellinen osa	12,006: 70
Utrikes handel, 1917 (6 arkista lähtien)	10,805: 30
Ulkomaan kauppa, 1917 (6 arkista lähtien)	8,724: 15
Kunnalliskertomus 1914 (arkit 29—57)	14,772: 75
Kommunalberättelse 1915 (arkit 35—55)	13,716: 50
Statistisk årsbok 1919 (arkit 31—82)	29,443: —
Sjöfart 1915—17	3,520: 97
Merenkulku 1915—17	4,369: 46
Terveiden- ja sairaanhoito 1917, jälkimäinen osa (arkit 23—38)	13,227: 25
Undervisningsväsen 1916—17	13,663: 90
Opetuslaitokset 1916—17	12,808: 85
Kunnalliskalenteri 1919	26,339: 45
Kommunalberättelse 1916 (arkit 1—40)	14,320: —
S:a 1917 (arkit 1—26)	9,308: —
Kunnalliskertomus 1915 (arkit 1—28 sekä 29—40 osittain)	15,819: 90

	Smk.
Hälso- och sjukvård 1917, senare delen (tauluosasto)	25,526: —
S:a 1918, förra delen (arkit 1—30)	12,000: —
Ulkomaan kauppa 1918 (tauluosasto)	9,953: 80
Utrikes handel 1918	7,550: 30
Lomakkeiden painatus ja sekalaista	3,939: 40
Karttoja	2,239: 44
Yhteensä	275,033: 47

1920 vuoden menosääntö. Kirjelmässä syyskuun 21 päivältä lähetti tilastokonttori rahatoimikamarille ehdotuksen 1920 vuoden menosäännöksi. Kamari hyväksyi sen paitsi että, kuten aikaisemmin on kerrottu, vakinaisten laskuapulaisten lukumäärää ei, kuten konttori oli ehdottanut, lisätty ja että assistenttien ja vakinaisten laskuapulaisten palkat merkittiin saman määräiseksi kuin ennen, joten ylimääräisten laskuapulaisten palkkausmääräraha vastaavassa määrässä kohosi; sitäpaitsi tehtiin eräitä muutoksia tilijaoitukseen. Konttorin 1920 vuoden menosääntö päättyi 377,200 markkaan vastaten 184,850 markkaa 1919 vuoden menosäännössä. Lisäys luonnollisesti johtui suurimmalta osaltaan painatuskustannusten kohoamisesta. Uusia olivat määrärahat laskukoneen ostamiseksi ja elinkustannuksia valaisevan tiedustelun järjestämiseksi.

Kirjasto. Tilastokonttorin kirjasto lisääntyi vuoden varrella 388 numerolla. Uutuuksien joukossa huomataan ensi sijassa suurenpuoleinen lähetys Ruotsin virallista tilastoa sekä melkein täydellinen sarja Ruotsin yleisten kirjastojen lisäluetteloa, jotka saatiin lahjoina Ruotsin kunink. tilastollisen päätoimiston ja kunink. kirjaston toimesta.

Lähtevät toimituskirjat. Lähteväin toimituskirjain luku vuonna 1919 oli 2,130. Niistä oli lähteviä kirjelmia 534, niistä 468 koti- ja 66 ulkomaan paikkoihin meneviä sekä jaettuja julkaisuja 1,596, niistä 1,437 koti- ja 159 ulkomaan paikkoihin meneviä.